

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ELHÚNYT TAGJAI FÖLÖTT TARTOTT
EMLÉKBESZÉDEK.

SZERKESZTI A FŐTITKÁR

XVI. KÖTET. — 5. SZÁM.

EMLÉKBESZÉD
PÓR ANTAL

RENDES TAG FÖLÖTT

DR. KARÁCSONYI JÁNOS

RENDES TAGTÓL

(Felolvastatott a M. T. Akadémia 1913. április hó 21-én tartott ülésén)

ARCZKÉPPEL

Ára 50 fillér

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1913

EMLÉK BESZÉDEK

A M. T. AKADÉMIA ELHÚNYT TAGJAIRÓL.

I. kötet.	I. Korponay János l. t.-ről. <i>Kápolnai Pauer István</i> l. tagtól	— kor.	20	55.
	II. Suhayda János lev. tagról. Dr. <i>Konek Sándor</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	III. Morócz István lev. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól ...	—	> 20	>
	IV. Révész Imre l. tagról. <i>Ballagi Mór</i> r. tagtól ...	—	> 40	>
	V. Broca Pál külső tagról. <i>Lenhossek József</i> r. tagtól ...	—	> 60	>
	VI. Asbóth Lajos lev. tagról. <i>Kápolnai Pauer István</i> lev. tagtól	—	> 20	>
	VII. Ami Boué külső tagról. Dr. <i>Szabó József</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	VIII. Fabritius Károly lev. tagról. <i>Kozma Ferencz</i> lev. tagtól ...	—	> 80	>
	IX. Jerney János emlékezete. <i>Gyárfás István</i> lev. tagtól ...	—	> 40	>
	X. Mihályi Károly lev. tagról. <i>Domanovszky Endre</i> lev. tagtól	—	> 20	>
II. kötet.	I. Molnár Aladár levelező tagról. <i>Tanárky Gedeon</i> l. tagtól	—	> 40	>
	II. Árkosi Benkő Dániel lev. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól	—	> 20	>
	III. Mailáth Gy. emlékezete. Gr. <i>Szécsen Antal</i> t. tagtól ...	—	> 20	>
	IV. Charles Róbert Darwin k. tagról. <i>Margó Tivadar</i> r. tagtól	—	> 80	>
	V. Wöhler Frigyes k. tagról. <i>Nendtvich Károly</i> l. tagtól ...	—	> 20	>
	VI. Érkövy Adolf l. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> l. tagtól ...	—	> 20	>
	VII. Zsivora György l. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> rendes tagtól ...	—	> 40	>
	VIII. Fenzl Ede k. tagról. Dr. <i>Haynald Lajos</i> igazg. és t. tagtól	—	> 60	>
	IX. Sainte-Claire Deville Henrik k. t.-ről. <i>Than Károly</i> r. tagtól	—	> 60	>
	X. Mignet Ferencz k. tagról. <i>Trefort Agoston</i> igazg. tagtól ...	—	> 20	>
III. kötet.	I. Tarczy Lajos rendes tagról. <i>Török József</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	II. Thiers Lajos Adolf k. tagról. <i>Trefort Agoston</i> t. tagtól	—	> 20	>
	III. Lönnrot I. k. tagról. <i>Hunsalvy Pál</i> r. tagtól ...	—	> 40	>
	IV. Baintner János l. tagról. <i>Apáthy István</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	V. Guizot Ferencz k. tagról. <i>Trefort Agoston</i> t. tagtól ...	—	> 20	>
	VI. Horváth Cyrill tisz. tagról. Dr. <i>Pauer Imre</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	VII. Davis József Bernát k. tagról. <i>Lenhossek József</i> rendes tagtól	—	> 40	>
	VIII. Vandrák A. lev. tagról. <i>Vécsey Tamás</i> lev. tagtól ...	—	> 40	>
	IX. Konek Sándor r. tagról. <i>Kautz Gyula</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	X. Kruesz Krizosztom t. tagról. <i>Hollósy Jusztinián</i> lev. tagtól	—	> 40	>
IV. kötet.	I. Zsoldos Ign. r. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól ...	—	> 60	>
	II. Benfey Tivadar k. tagról. <i>Budenz József</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	III. Frankenburg Adolf l. tagról. <i>Vadnai Károly</i> l. tagtól ...	—	> 40	>
	IV. Tárkányi Béla József t. tagról. <i>Szvorényi József</i> t. tagtól	—	> 60	>
	V. Dr. Henle Jakab k. tagról. Dr. <i>Mihalkovics Géza</i> r. tagtól	—	> 20	>
	VI. Pompéry János l. tagról. <i>Joannovics György</i> t. tagtól ...	—	> 20	>
	VII. Gyárfás István l. tagról. <i>Szilágyi Sándor</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	VIII. Kovács Pál lev. tagról. <i>Vadnai Károly</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	IX. Ladányi Gedeon l. tagról. <i>Szabó Károly</i> r. tagtól ...	—	> 20	>
	X. Korizmicz László t. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól ...	—	> 20	>
V. kötet.	I. Fábián Gábor rendes tagról. <i>Zichy Antal</i> t. tagtól ...	—	> 20	>
	II. Tanárky Gedeon lev. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól ...	—	> 80	>
	III. Dr. Zlamál Vilmos lev. tagról. <i>Galgóczy Károly</i> lev. tagtól	—	> 20	>
	IV. Fleischer Leberecht Henrik k. t.-ről. <i>Goldziher Ign.</i> l. tagtól	—	> 60	>
	V. Hornyik János lev. tagról. <i>Szilágyi Sándor</i> r. tagtól ...	—	> 40	>
	VI. Reichard Henrik Vilmos k. tagról. <i>Kanitz Ágost</i> lev. tagtól	—	> 40	>
	VII. Boissier Péter Edmund k. tagról. Dr. <i>Haynald Lajos</i> t. tagtól	—	> 40	>
	VIII. Greguss Ágost rendes tagról. <i>Bánóczy József</i> l. tagtól ...	—	> 40	>
	IX. Grote Artur külső tagról. Dr. <i>Duka Tivadar</i> l. tagtól ...	—	> 20	>
	X. Rózsay József t. tagról. Dr. <i>Batizfalvy Sámuel</i> l. tagtól ...	—	> 40	>
VI. kötet.	I. Petzval Ottó r. tagról. <i>Kondor Gusztáv</i> l. tagtól ...	—	> 20	>
	II. Ökröss Bálint lev. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól ...	—	> 40	>
	III. Hunfalvy János r. tagról. <i>Keleti Károly</i> r. tagtól ...	—	> 60	>
	IV. Tóth Ágoston lev. tagról. <i>Hollán Ernő</i> t. tagtól ...	—	> 40	>

Pío Juncal

PÓR ANTAL R. T. EMLÉKEZETE.

KARÁCSONYI JÁNOS r. tagtól.

(Felolvasta a M. Tud. Akadémia 1913 április 21-én tartott ülésén.)

Az akadémiának az az érdemes tagja, a ki engem ajánlott a Pór Antal felett tartandó emlékbeszédre, bizonyára azt vélte, hogy mi állásunknál, történetírói működésünknel fogva közelebbi ismerősök vagyunk.

Pedig ebben nagyon csalódott. Életemben mindössze kétszer találkoztam Pór Antallal és akkor is csak fűtőlag. 1886-ban lejött Nagyváradra az ő kedves jó barátját, a magyar nemzet igazi nagy fiát, Ipolyi Arnoldot meglátogatni és egyúttal a volt szentimrei apátság romjait is megszemlélni, mert annak tiszteletbeli apátjává nevezte őt ki a király. Ez alkalommal Pór, a neves történetíró, a Magyar Tudományos Akadémia levelező-tagja, leereszkedett annyira, hogy egy kis káplánszobába is benézett, mert abban akkoriban éppen én, a kezdő történetíró irogattam egyet-mást. Természetes, hogy az ilyen megtisztelő látogatás mélyen vésődik ugyan a fiatal lélek emlékezetébe, de barátságos, bizalmasabb érintkezést nem hoz létre.

Hét év mulva én kerestem fel Pór Antalt, de megint olyan körülmények között, hogy tartós ismeretség köztünk nem keletkezhetett. Békés megye története érdekében rohantam végig a nevezetesebb városok, káptalanok levéltárain és sem időm, sem kedvem nem volt, hogy a levéltári sürgős munkára szánt időből hosszú baráti látogatásokra órákat szakítsak ki. Így aztán felkerestem ugyan Pozsonyban Pór Antalt, mint pozsonyi kano-nokot és neves történetírót, de mindössze alig egy negyedóra volt az, a mit az ő kedves társaságában tölthettem.

Személyes érintkezésből származó, s így legérdekesebb élet-rajzi adatokkal én tehát nem ünnepelhetem Pór Antal emlékezetét. De másrészt talán annál elfogulatlanabban ítélem meg mind tudományos, mind politikai működését.

Midőn a Duna a Kis-Magyar-Alföldről a Vértes-hegyek lábához érkezik, ott egy meredeken emelkedő hegyfokba ütközik. A hegy tetején messzire lehet látni Komárom vára és a Garam-völgye felé s pompásan lehet szemmel kísérni a Dunán lefelé haladó hajókat. Igazán őrhelynek teremtette ezt a Mindenható s azért azok a szlávok is, a kik a VIII. században itt egy kis hegyi várat építettek, Sztregom, őrhely nevét adtak neki s ebből csinált a magyar idővel Esztergomot.

A magyar nemzet ötödik, de erős karra nézve második fejedelmének, Gyécsének figyelmét nem kerülte el e vár szerencsés fekvése s az ő nyugat felé tekintő szeme ezt választotta ki fejedelmi székhelyül. Fia, István pedig itt állította fel hazánk első főpapi székét és így lőn Esztergomból napjainkig igazi magyar Sion, a magyar nemzet dicsőséges és gyászos napjainak tanuja, a magyar nemzet művelődésének őre és tűzhelye.

Ezen, annyi szent és nagyemlékű férfiú működésével, szavaival és tetteivel megszentelt hely volt szülővárosa Pór Antalnak. Itt lát napvilágot 1834 október 18-án, s hogy e város mekkora hatással volt Pór jövőjére, pályájára, tudományos munkálkodására, azt nem kell ékes szavakkal festegetni, hirdetik azt maguk az ő életének eseményei.

Maga Pór Antal beszéli el egyik Esztergomban tartott felolvasásában, hogy az ő születésekor Esztergom jórészt még német város volt. Az ő édesatyja is még Bauer József nevet viselt és kádármester volt. De ott volt már a városban a magyar nemzet két olyan intézménye, mely a maga művelődés-körébe vonta be a XVIII. század elején idetelepedett idegeneket, a magyar haza jó gyermekeivé nevelte őket s lassan nyelvileg is a magyar nemzet tagjaivá tette: a vármegye és a benedekrendű gimnázium. Szent Benedek fiai megértve a nemzet hívó szózatát, összejöttek monostoraikból és átvették az ifjuság nevelését Esztergomban is.

Pór Antal a benzések ajkáról hallotta először a magyar nemzet bűvös-bájós történetét és egy hallásra szívvel-lélek-

kel magyarrá lett, bár német nevét még sokáig nem vehette le.

Az 1848—49. évek nagyon mozgalmasak voltak Esztergomban is. Már előzőleg erős küzdelmek, nagy viták folytak a konzervatív és liberális (jobban mondva a lassan és gyorsan haladók) között nem csupán a megyeházánál, hanem a város lakosai között is, mert Esztergomnak, mint királyi városnak követküldőjoga volt. Az 1848-iki törvények megalkotása után mindjárt megalakították itt is a nemzetőrséget annál is inkább, mert Esztergom városának már előbb is volt polgárőrsége. Roppant érdeklődéssel kísérték tehát a lakosok a szabadságharcz mozzanatait és nagy szomorúság vett rajtuk erőt, midőn a móri csata után Esztergom is a császáriak kezébe került. Visszafoglalták ugyan a magyarok 1849 január 28-án, de egy hét múlva újra ki kellett onnan vonulniok és csak a nagysarlai dicső ütközet után, április 22-én jöhettek vissza több időre a magyar katonák és a vármegye magyar érzelmű tisztviselői. A magyar honvédség dicső győzelmei annyira fellelkesítették Esztergom ifjúságát, hogy mind azok sorába igyekezett állani és a haza dicsőségéért harczolni. Tizennégy tanítójelölt, hat kispap hagyta abba a tanulást és fogott fegyvert a hazáért. Az általános lelkesedés elragadt a még csak 15 éves Pór Antalra is, beállott honvédek és mivel nagyobb szolgálatra nem alkalmazhatták, elvitték őt honvédtüzérnek. Az Esztergomhoz közel eső Komáromban kezdte tanulni a pattantyúsok tudományát, de csakhamar Görgey seregével el kellett indulniok a Tisza, majd Világos felé. Világosnál előbb orosz fogságba jutott és azok átadva őt az osztrákoknak, ezek egy darabig az aradi várban tartották fogva, de fiatal kora miatt azután szabadon bocsátották. Aradról először Pestre egyik nagybátyjához sietett, majd Esztergomba szüleihez.

A nagy zivatar után mély csend borult Pór Antal lelkére is. E mély csend rábirta őt, hogy a mulandó földi dolgok helyett az állandó lelki javak után törtessen és az egyházi pályára lépjen. 1850-ben vette őt be Scitovszky János hérczegprimás az esztergomi növendékpapok közé és próbára először Pozsonyba a Lósy érsektől alapított növendékházba küldötte. Kiállva a próbát, az akkori lyceumi (most a gimnáziumi VII—VIII.) osztályok elvégzése végett a nagyszombati növendékházba ment.

Oly kitűnően tanult és oly jól viselte magát, hogy 1853 őszén a hercegprimás méltónak ítélte őt a bécsi egyetem tanárainak előadásaira. Így jutott Bécsbe a Pázmány-intézet növendékei közé. Éppen akkor tölté be 19. évét.

A nagy világváros jeles tanárai és látnivalói Pór fogékony lelkében nagy változást idéztek elő. A művészi templomok, a festmények, szobrok, a híres szónokok mind-mind emelték lelkét a nemesebb, állandó javak megbecsüléséhez. Kezdett olvasgatni, kezdett idegen nyelveket tanulni, kezdette maga is benyomásait írásba foglalni. De azért nem németesedett el, sőt ellenkezőleg megmaradt oly erős magyarnak, hogy előjáróinak kellett őt e tekintetben gyakran mérsékletre figyelmeztetni. Ha fegyverrel nem, tollal igyekezett a magyar nemzet javára dolgozni.

Érdekes bizonyossága ennek az, hogy két lelkes magyar ifju, Lassu Lajos és Dessewffy Sándor pesti növendékpapok (az első utóbb pozsonyi kanonok, a másik csanádi püspök) az elnyomott magyar kath. irodalom felvirágoztatására egy kis titkos szövetséget óhajtván létesíteni, a pázmánita kispapok közül Pór Antalt szemelték ki magukhoz harmadiknak. Érdekesen ír e szövetségről maga Pór egyik ismerősének a következő szavakkal: »Ily viszonyok közt nagyobb irodalmi szövetség eszméje keletkezett hármunkban: Lassu Lajosban, ki a poezistól (VI. osztály) a theológiáig iskolatársam volt, Dessewffy Sándorban és bennem. A két első a centrale seminariumnak volt tagja. E titkos szövetség volt a »Láncz«, melyet Szent László védelme alá helyeztek. Célja volt a kath. napi sajtó emelése. Tagjai fiatal áldozárok és hittanhallgatók valának. Az alapító tagokat mi hárman szemeltük ki. Az alapítók új tagokat ajánlhattak nemcsak, de sőt igyekezniök kellett, hogy minden növedében és szerzetben utódokat toborozzanak, kik az ő helyüket — ha majdan kilépnek — pótolják. A lánczszemek (tagok) kötelezve voltak évnegyedenként egy-egy dolgozatot publikálni, magukat irodalmilag szorgalmasan művelni és más-más idegen nyelvet tanulni, hogy a Láncz ez úton Európa összes nemzetének irodalmával ismeretséget kössön. Ez utóbbi pont azért vétetett fel az alapszabályokba, mert célja volt legkésőbb 10 év múlva nagy napilapot indítani meg. Meg is alakult a társulat, amennyiben tagjai hamar szaporodtak és irodalmi dolgozataik a Religio-

ban, Családi Lapok-ban, Kath. Néplap-ban, Tanodai Lapok-ban, Magyar Sajtó-ban megjelentek. Nevezett lapok olvasói emlékezni fognak még a »Lászlófi« álnév alatt 1856-tól fogva szórványosan megjelent cikkekre. A tagok többsége u. i. ezen irodalmi köznevet használta, míg a nevesebbek előbb választott neveiket megtarthatták.«

A központi szervezet hiánya, melynek létfeltételei hiányzottak, szükségkép maga után vonta a Lánccz megszakadását. Hatása azonban az irodalomban nem maradt meddő. Kuthen (Barina Vendel), Méry Etel, Galambos Kálmán, Varga Mihály, Zádori János, Kuliffay Ede, Winter Ágoston, Butykay Pál, Bogay Géza (Petendi), Horvát János, Német Pál, Szabó Károly, Hatala Péter, Fábíán János, Alvinczy Ferencz, Lóskay Jeromos, Ráczy Ferencz, Mladoniczky Ferencz, Vágner József, Petrovich Ferencz, Vaszary Kolos stb. a »Lánccz« tagjai valának.

Pór Antal írói tehetségét tehát legjobb ismerői, saját iskola-társai már korán észrevették. Tehetése, hajlama megvolt hozzá, de ha ifjusági olvasmányait megfigyeljük, nem történet-írónak indult. Feljegyezgette ő maga itt-ott minő könyveket olvasott, de azok elsősorban szépirodalmiak, regék, költemények, s bár ezek között voltak Horvát és Szalay: Magyarország történetei, vagy Lányi Károly: Magyar föld egyháztörténete, nem jelzi semmi, hogy azokon nagyon felbuzdult volna, s velük többet foglalkozott volna, mint a mennyire művelt magyar embernek ilyenekkel általában foglalkozni szokás.

Legelső nagy áldozata is, a mit a magyar irodalomért tett, nem a magyar történet, hanem egy szegény megvakult és így nyomorba jutott magyar költő, Garay János árváinak javára szólott. Maga jegyzi fel ezt röviden kispapsága idején vezetett naplójában, 1854 márczius 27-én ekként: »Életem legszebb napjának egyike. Garay számára adakoztunk. Tizenegyhíjával valamennyien felajánlottuk hópénzünket. Azonkívül holmi csekélysegeket adtunk össze és vagy elsorsoltuk, vagy elkótyavetyéltük. A siker 53 fl. pp. (pengő forint); Garay árváinak ezer annyit!«

Jövőbeli tudományos működésére nagyobb hatással volt, hogy már kispap korában szerette felkeresni hazánk nevezetes helyeit s a multak emléke iránt élénken érdeklődött. Már 1855-ben bejárta Sopron megyét, Vas és Veszprém megyék egy részét és a

történeti nevezetességeket is mindenütt feljegyezte. 1856-ban több társával együtt négy napot töltött Pannonhalmán és Esztergom környékén gyakran megtekintette a nevezetesebb helyeket. 1855-iki utazása annyira fellelkesítette, hogy arról útirajzokat készített, azokat a Klezso Alajostól szerkesztett »Családi Lapok«-ban közzétette, s így irodalmi működését megkezdette.

Midőn a theológiát a bécsi egyetemen szép sikerrel bevégezte, még fiatal volt arra, hogy fölszenteljék és így nem alkalmazhatták őt a lelkészi pályán, hanem a hercegprimás kinevezte őt a nagyszombati érseki gimnáziumhoz tanárnak 1857 október elején. Itt érte el fölszentelése napját 1857 október 20-án és ezzel magát végleg a kath. egyház szolgálatára kötelezte.

De belátták előljárói, hogy előtanulmányok nélkül nem alkalmas a tanári állásra és azért egy év mulva újra elküldték Pórt a bécsi egyetemre, még pedig azért, hogy magát a történeti szakra képesítse. Itt olyan férfiak, mint Aschbach, Sickel, Eitelberger beleoltották ugyan a történeti kutatás, körültekintő vizsgálódás tudását, de nem tudták kiirtani belőle a magyar nemzet szeretetét, bár az előadások során a magyar történet egyáltalán nem fordult elő.

Visszatérve Nagyszombatba, 10 évig élt és tanított e csinos és egykor annyira nevezetes városban. Az isteni Gondviselés a magyar nemzet nagy javára rendelte őt ide, mert itt szerfelett nagy szükség volt, hogy nem csupán a jórészt idegenajkú polgárságot lelkesítse a magyar haza szeretetére, hanem hogy a mindenfelől idejövő ifjuságban a magyar irodalom szeretetét, a magyar történet csodálatát felébressze és az esztergomi egyházmegye jövődóbeli papjait, a nép jövődóbeli mestereit a magyar haza szolgálatára is nevelje. Mekkora buzgósággal teljesítette ő e hivatását, kitünik azon búcsúlevélből, melyet 1871-ben a pozsonyi kerületi főigazgató 1872 január 18-án hozzá intézett s melyben főleg azért dicséri, mert nem csupán kitünően tanította különösen a magyar nyelvet és irodalmat, hanem tanítványaiiban a magyar szellemet is föléleszteti és meggyökeresíteni igyekezett.

A mint e levélből értesülünk, Pór Nagyszombatban nem csupán a történetet adta elő, hanem főként a magyar irodalmat és magyar nyelvet tanította. Ez magyarázza meg, hogy bár éppen a történeti szakra készült, mintegy 8 évig egészen el-

hallgat. A magyar nyelv és irodalom előadása azonban nem vált kárára, sőt ellenkezőleg ezáltal sajátította el azt a magyaros, világos írásmódot, hogy később, a mit egyszer fölkutatót, nagy könnyűséggel és élvezetes módon tudta elbeszélni. E 8 év alatt csak mintegy érlelte magában azon gyümölcsöket, melyeket tanári éveinek végén egymás után felmutatott.

Első nagyobb művei: Athén Perikles korszakában, I. Frigyes császár viszonya Oroszlán Henrikhez, Hellas földirata és a hellén állami régiségek, nem a magyar történet terén mozognak. Az első nem is önálló mű, hanem inkább csak átdolgozása Curtius művének, de a harmadik már nem csupán a Magyar Tudományos Akadémiától kitűzött pályadíjat nyerte el, mint önálló becsű tudományos mű, hanem okot szolgáltatott arra is, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Pór Antalt levelezőtárgjai közé sorozza.

Mikor Pórt az akadémiai kitüntetés érte, akkor ő már megtalálta igazi hivatását s áttért a magyar történet mezejének művelésére. Legközelebbi alkalmat erre az adott, hogy a Szent István Társulat tagjai számára kedves és tanulságos olvasmányokból házi könyvtárt akart összeállítani és a társulat pártfogójának, Szent Istvánnak életrajzával akarta azt megkezdeni. E végből a jó és gyors tollú Pór Antalhoz fordult és benne nem is csalatkozott, mert ügyes, élénk tanulmányt írt Szent Istvánról. Sőt a mint e mű elején végigfutott történetünk nagy alakjain, mintegy jóslatul kiemeli a nagyok közül a legnagyobbakat, I. Lajos királyt és a Hunyadiakat, sőt mindjárt annyira megragadja figyelmét Hunyadi János bámulatos és gyönyörű pályafutása, hogy bele is fog és alig egy év alatt összeállítja Hunyadi János életének és korának rajzát. Így történt, hogy a Szent István Társulat két év múlva házikönyvtári kötetei közt ezt is kiadhatja. Ugyanakkor jelent meg »Róma története« című pályanyertes műve is.

Midőn Hunyadi János életével foglalkozott, egyszerre nagy kitüntetés érte őt. Szülővárosa Esztergom 1871 december 30-án plébánosává választotta őt. Pór a lelkipásztorkodás terén is megállotta helyét. Mindjárt lelkipásztori működése második évében Esztergomban is föllépett a kolerajárvány és az egykori honvéd megmutatta, hogy nem csupán a fegyveres ellenséggel, hanem a halál sárga rémével is szembe tud szállani. Annyi

bátorsággal, buzgósággal vigasztalta, oktatta a betegeket, részesítette a szentségekben a haldoklókat, hogy ezért a király Ő felségétől legfelsőbb elismerést, főpásztorától pedig kettős kitüntetést nyert: előterjesztésre tiszteletbeli pápai káplán lett s ezenkívül az esztergomi kerület esperestjévé neveztetett ki. Magában Esztergomban pedig úgy megkedveltette magát, hogy két ízben, 1875-ben és 1878-ban országgyűlési képviselőnek választották.

E három hivatal, a lelkipásztorkodás, esperestség és a képviselőség végét szakították Pór tudományos működésének s jó ideig egy értekezéssel sem árulta el, hogy a napi eseményeken kívül más dolgok is érdeklik. Csak tallózásszámba mehet Aeneas Sylvius-ról írt értekezése és műve, mert hisz ezzel tulajdonképpen már Hunyadi János életrajzát írván, kezdett foglalkozni.

Pór Antal tehát sokáig nem váltotta be az akadémiai levelezőtagsághoz fűzött reményeket. S talán nem is tért volna többé vissza az elhagyott író tollhoz, ha őt Simor János ki nem nevezeti pozsonyi kanonokká.

Mint fogadta Pór Antal az 1880 június 15-én kelt kanonoki kinevezést, nem tudom és nem kutatom. Én bizonyítás nélkül is elfogadom, hogy nem nagyon tartotta magát megjutalmazottnak e szerény jövedelmű állással, mert politikai pályája után mást várt. Azonban főpásztora és paptársainak ítélete szerint elég jutalom volt az az ő számára, mert hiszen Pór előttük nem tartozott a legkedvesebb emberek közé. Akkoriban kevésbbé szigorú erkölcsi és egyházi álláspontja és az, hogy valaha Hatala és Zoványi lapjaiba írt, szerezhettek neki jó pártfogókat, de nem szerezték őt igazán nagyrabecsülő, együtt szenvedő és örvendő paptársakat.

De ha most utóbb végigtekintünk Pór élete pályáján, a hazánk és a kath. egyház felett őrködő isteni gondviselés kezét kell látnunk e kinevezésben. Ez ragadta őt ki a napi események zajából és szerény jövedelmű, de a csendes tudományos működésnek annyira kedvező állás életének új irányt adott. Midőn tehát az 1881-iki választásokon nem nyert új megbízatást az országgyűlésre, lemondott plébániájáról is és Pozsonyba költözött.

Pozsony városa a maga megható emlékeivel, gazdag levéltárával, művelt, lelkes társadalmával már magában véve is alkalmas lett volna egy-egy tudománykedvelő férfit arra birni,

hogy visszatérjen régi szeretetéhez, az irodalomhoz, de Pór Antal szerencséjére az odaköltözködés, a tudományos foglalkozáshoz megkívántató szabad idő és nyugalom összeesett olyan megbizatással, a mely őt a tudomány igazi forrásához vezette.

A történetírók és egyáltalában a művelt Európa előtt nevezetes és örvendetes esemény volt az, hogy 1880-ban XIII. Leó pápa a pápai levéltárat a kutatók előtt megnyitotta. Magyarország főpapjai is, különösen pedig az örök emlékre méltó Ipolyi Arnold püspök és Fraknói Vilmos örömmel ragadták meg az alkalmat, hogy hazánk multjának szétszaggatott lapjait az örök városban felkutassák, leirathassák és közkinccsé tegyék. E nagy vállalkozásban azonban nem csupán másolókra és közlőkre volt szükség, hanem ismertetőkre is. A Monumenta Vaticana II. kötetének oklevelei már össze voltak gyűjtve 1883-ban s csak ismertetőjükre vártak, midőn Fraknói szerencsés keze megtalálta az ismertetőt is egykori tanártársa, Pór Antal személyében.

E megbizatas fordulópont volt Pór Antal irodalmi pályáján. Kezébe véve az addig nagyrészt ismeretlen okleveleket, látta, micsoda különbség más szemével nézni a történeti eseményeket és az egykorúak szavaiból, írásaiból ismerni azt. Ettől kezdve lett valódi tudós, a ki nem csupán a másoktól is tudott és leírt adatokat önti kedvesebb alakba, hanem a ki új meg új ismereteket, igazságokat fedez fel. A kötet, melynek tartalmát ismertetnie kellett, éppen az Anjouk korszakának kezdetéről, úgyszólván megalapításáról, I. Károly király uralmáról, illetőleg ez uralom általános elismertetésének kivívása végett hazánkba küldött pápai követ, Gentilis működéséről szólt. Pór nem csupán végigélvezte az új, érdekes adatok feltárulásának örömét, hanem ezentúl életét ezen korszak felkutatásának, ismertetésének szentelte.

Szinte csodálatos, hogy innen kiindulva mily szorgalmasan, mily örömmel bontogatta e fényes korszak egyes szálait, mint igyekezett annak kiváló férfait mind világosabban szemünk elé állítani. Gentilisnek legnagyobb küzdelme Trencsényi Csák Mátyással volt, megírta tehát e makacs ellenfél történetét.¹⁾ De a Gentilistől pártolt I. Károlynak másik veszedelmes ellenfele is

¹⁾ Megjelent a Magyar történelmi életrajzok között. Budapest, 1888.

volt Kán László erdélyi vajdában. Tehát felkutatja és megismerteti ennek életrajzát is. A véres, évtizedes küzdelmekbe belesodrónak mások is, hősök és gonosztevők egyaránt. Kutatja tehát I. Károly főbb híveinek élete sorát, mint Lipóczy Sándorét és Demeterét, a Kanizsay-család megalapítójáét, Csornai Lőrinczét, Csór Tamásét, Köcskei Sándorét, Tót Lőrinczét, majd a Nagymartoni-család tagjainak sorsát és így eljut Nagy Lajos éveihez. Nekifog tehát, és a miről már 1870-ben ábrándozott, megírja, de már most nem mások beszéde után, hanem egykorú okiratokból és levelekből a nagy király I. Lajos életét.¹⁾ Majd 12 évi kutatásának eredményét összefoglalja az ezredévi ünnepségre megjelent nagy magyar történeti műben: »Anjouk kora« néven.²⁾

A többi ember ezzel letette volna a tollat és pihent volna babérjain! De Pór mintha maga is érezte volna, hogy összefoglaló nagy művének utolsó fejezetei hiányosak; új erővel fogott hozzá, hogy Nagy Lajos uralkodásának második felét és leányainak sorsát még jobban megismerje és megismertesse. Mindjárt 1895-ben és 1896-ban két hosszú értekezésben pótolta Nagy Lajos feleségének, leányának és Kis Károly királynak tetteiről írt sorait. Azután nekifogott és kutatta Magyarországnak a külföldi államokkal való összeköttetéseit. Nagy tanulmányokban ismertette I. Lajos szövetségését IV. Károly császár ellen 1362-ben, I. Lajosnak a Wittelsbachokkal való viszonyát. De különösen érdekelte Pórt a Magyar- és Lengyelország egyesítése egy király alatt, s azért kikutatta a magyar Anjouk igényeit a lengyel trónra, a magyar és lengyel érintkezéseket a XIV. században, Nagy Kázmér családi életét, I. Lajos édesanyjának, idősb Erzsébet leányának lengyelországi uralkodását, megsejtette és utoljára is egy magyar levéltárból előkerült 1372-iki ítéletlevélből megfejtette, mi volt az oka annak, hogy a gnéznai főesperest és az utána induló lengyel történetírók miért festik oly sötét színnel Nagy Lajosnak és anyjának lengyelországi intézkedéseit. A lengyel eseményekkel foglalkozva talált rá Opolyai Lászlóra, Magyarország volt nádorispánjára és ismer-

¹⁾ Megjelent a Magyar történelmi életrajzok között Budapest, 1892.

²⁾ Budapest, 1894.

teti e nagytehetségű államférfiu magyarországi működését. A magyar-lengyel összeköttetés terelte rá figyelmét Gács- és Lodomérországok állapotaira,¹⁾ az ezek megszerzéseért a litvák ellen folytatott háborúkra, a litva fejedelmi házra, a bennünket is közelről érdeklő Korjatovicsokra és a halicsi érsekség meg-alapítására.

Irodalmi működésének ismertetése közben majd elfeledkezem arról, hogy 1892-ben (május 5.) őt akadémiánk rendes tagsággal tüntette ki és a következő években újra visszaköltözött szülővárosába. Mert Vaszary Kolos maga is magyar történetíró és az egykori »Láncz«-nak tagja annyira becsülte Pór irodalmi munkálkodását, hogy őt az első kínálkozó alkalommal esztergomi kanonokká nevezte ki (1893 október 12.).

Ezzel Pór Antal hajója eljutott abba a révbe, a honnan már többé ki nem mozdult. Egy darabig ugyan volt szándéka, hogy felmegy ifjúkori reményeinek és vágyainak tanyájára, Bécsbe, és a Pázmány-intézet vezetője lesz. De 1897-ben erről is lemondott, s maradt kedves könyvei mellett, édesatyja és anyja sírhalmainál.

Már említém, hogy tudományos fáradozását ez új fényesebb és jövedelmezőbb állás sem szüntette meg, sőt ellenkezőleg még fokozta. Csakhogy most már az országos történet mellett még szülőföldje, annak ismertetése és ékesítése is szorgosabb gondját alkotta. Tagja, majd utóbb társelnöke lón az esztergomvidéki régészeti és történelmi társulatnak és annak teendőit kitézte, majd maga is hozzáfogott a teendők megvalósításához. Gyöngülő szemeivel is nekifogott a káptalani levéltár iratainak átolvasásához és a kinyomtatott okleveleken kívül kezdett kiadatlan adatokkal is kedveskedni a történetkedvelőknek.

Ott járkálva és ott imádkozva 18 évig, a hol a XIV. század nagy érsekei dolgoztak és imádkoztak, természetes, hogy azok tettei, szavai, alkotásai forogtak emlékeiben és nem is nyugodott addig, míg a rájuk vonatkozó adatokat össze nem gyűjtötte. Három esztergomi érseknek: Tosti Bogyozlónak, Keszei Miklósnak és Surdi II. Jánosnak életrajzát részletesen kidol-

¹⁾ A magyar ruthén összeköttetések a XIV. század elején. Századok, 1905.

gozta és kiadta,¹⁾ de a többi érsekekről csak az Esztergom vármegye monographiájában közölt rövidebb — bár így is értékes — ismertetéseket. Volt kanonoktársai közül különösen részletesen megemlékezett kettőről: Jägerndorfi Pál nyitrai főesperesről és Küküllei Jánosról. Az első idegen volt ugyan, de nagy jogtudós és diplomata, úgy hogy I. Lajos és édesanyja számos követségbe küldötte a külföldi udvarokhoz és azért magyar egyházi javadalmakkal jutalmazták. A másik, magának Pór Antalnak volt elődje I. Lajos kormányzásának leírásában, igaz magyar, a ki írdeákságból küzdötte fel magát és alázatosan, szerényen szolgálta hazáját mind a királyi udvarban, mind a főpapok palotáiban és utoljára mint esztergomi érseki helytartó halt meg 1395 táján.

1903-ban Pór elérte az utolsó egyházi kinevezést. Honti főesperes lett és egyúttal az ezzel kapcsolatos esztergomi Szent István prépostságot is elnyerte. Bár e prépostsággal most már semmi jövedelem nem jár, Pór nagyon örült annak, mert mintegy visszavezette őt első magyar történeti művéhez, Szent István emlékéhez. Annyira felkelti e prépostság története az ő érdeklődését, hogy ennek kedvéért kilépett munkásságának szokott köréből, a XIV. századból, sőt, a mit addig ritkán, és csak kis mértékben szokott megtenni, szorgos levéltári kutatásokat végzett és végeztetett, elfakult, töredezett írásokat másoltatott, csakhogy a prépostság multját tökéletesen ismerje és ismeresse. 1909-ben azután csakugyan megjelent e műve: »Az esztergomvárbeli Szent István első vértanuról nevezett prépostság története« a Szent István Társulat felolvasásai során. Bámulva láthatjuk belőle, hogy bármennyire is kér »mint öreg szerző« botlásaiért szíves elnézést, ezen 75 éves korában írt műve adatgazdagsága és feldolgozása szempontjából egyaránt megállja helyét, sőt merő tudományos szempontból ítélve talán Pór legjobb műve.

Nagyon csalódnék azonban, a ki azt vélné, hogy Pór egyoldalúan nézte Magyarország történetét és csupán a hadi, politikai, egyházi eseményekből ítélte meg a XIV. századot. Pór Antalnak a Gazdaságtörténelmi Szemlé-ben közzétett észrevételei,

¹⁾ 1900 Keszei Miklósét a Történelmi életrajzok között 1900, és Surdi Jánosét a »Szent István Társulat« tudományos osztályának felolvasásai között 1907.

adatai, az Archeologiai Értesítőben és egyebütt megjelent értekezései mutatják, hogy volt érzéke a XIV. század művelődés-története, kereskedelme, művészete iránt is, sőt — mint egyik leveléből tudom — 1892-ben éppen az okozott neki szomorúságot, az ezredévi történelem megírásakor, hogy nagyon kevés teret nyújtottak neki és így nem tudta hova gyömöszölni azt a 10.000 adatot, a mit éppen az ország belső állapotaira nézve egybegyűjtött.

De nem csupán irodalmi úton igyekezett a magyar nemzet dicsőségét, haladását előmozdítani, hanem a művészet pártolásával is. Nem hiába nézte már kispap korában nagy élvezettel Bécsben a jeles művészek alkotásait, nem hiába élt hazánknak művészeti szempontból is nevezetes városában, Pozsonyban, de a lelke mélyén mindig ott élt az óhajtás, hogy ilyen művészi alkotások létesítésében ő is részt vehessen s hazánkat vele ékesítse.

Igy villant meg eszében 1903-ban az a gondolat, hogy az esztergomi székesegyház addig meglehetősen üres terét díszíti egy ékes szoborral. Két szobrot óhajtott ott látni, hogy mintegy azok mutassanak rá Magyarországnak legnagyobb egyházára: a Boldogságos Szűz Máriáét, mint a Magyarok Nagyasszonyáét és Szent Istvánét, a magyarok első királyáét. Egyik gondolatának megvalósítására maga vállalkozott és választása a Magyarok Nagyasszonyára esett. Azon daliás idők történetét kutatta, midőn a magyar nemzet ragyogó példáit mutatta fel a Boldogságos Szűz tiszteletének, midőn az ő írói tollának legkedvesebb alakja, Nagy Lajos a máriacelli templom alapjait vetette meg, ő maga pedig megérte, hogy az apostoli szék Magyarországon külön ünnepet engedélyezett a Magyarok Nagyasszonyának tiszteletére (1906) és így nagyméretű, a székesegyház homlokzatához arányos Mária-szobor készítésére határozta el magát.

A művész, a kit ő e mű alkotására fölszólított, éppen olyan volt, mint ő, magát a középsorból fölküzdő s a magyar kath. egyház egyik jeles férfiától felfedezett, szép tehetségű ifju: Kiss György.

De mielőtt a szerződést megkötötte volna, régi jó barátjához, Vaszary Kolos hercegprimáshoz fordult s engedélyét kérte, hogy a székesegyház előtt erre a célra alkalmas pontot választ-

hasson. Az ékesszavú magyar főpap Pórnak kérésére, mintha csak jósló lett volna, ezt válaszolta : »Buzgó, igaz magyar szívre vall ez áldozatkész és nagylelkű szereteted Nagyasszonyunk iránt. Az ő kegyelmeket osztó szent keze áldjon meg téged e nemes tetteredért, mely nem csupán főszékesegyházam környékének fog dísz adni, hanem nevedet is nagyobb fényvel fogja körülvenni, hogy buzdító példa gyanánt világítson nemzedékről-nemzedékre.« (1904 január 28.)

Erre Pór megkötötte a szerződést és a 17.400 koronába került 2·50 m. magas bronzszobor 1905 augusztus 15-ére Nagyboldogasszony napjára ott állott az esztergomi főszékesegyház előtt. — Pór azt óhajtotta volna, hogy egyúttal Vaszary Kolos nevét is rávésethesse a szobor talpára, de a primás ezt semmiként sem engedte meg.

Ezen, és a többi szobrok készítésénél Pórt nem úgy kell tekinteni, mint a ki egyszerűen a pénzt adja, hanem mint némi részben a rendeletre készült szobrok szerzőjét is. Mert ő nemcsak kinyilvánította az óhajtást, egy szobrot készíttetett és azután annak kivitelét egyenesen a művészre bízta, hanem ő határozta meg azokat a gondolatokat, művészi célokat, melyeket a szobornak ki kellett fejeznie. Nevezetesen a Mária-szobor készítésénél nem csupán a szerződésben kötötte ki, hogy a Boldogságos Szűz Mária arcának magyar tipussal kell birnia, egyenesállású Szent István koronával a fején és annak palástjával a vállán, kis Jézussal a bal karján, hanem midőn a minta készítésekor arról értesült, hogy a művész a Mária-szoborban újra az anyai szeretet kedves themáját akarja megtestesíteni, ráírt, hogy az eredeti megbeszéléshez ragaszkodik, s a Boldogságos Szűzet, mint eszményi, kegyelmes magyar királynét akarja feltüntetni.

A következő évben Maszlaghy Ferencz kanonoktársával együtt az esztergomi székesegyház belsejét ékesíttette egy művészi — több mint 5400 koronába került — husvéti bronzgyertyatartóval. Vala e mű tervezője ugyancsak Kiss György.

Alig volt ezzel készen, új emlékművön törte a fejét. Szeretett hőseit, Nagy Lajos királyt akarta volna faragványban is kortársai elé állítani, de sokáig nem talált alkalmas helyet, a hová a nagy király szobrát történetileg is helyes megokolással elhelyezhette volna. Egy darabig a Szent István kápolnára

gondolt, de ott az emlékmű nagyon eldugott helyen lett volna. Végre művészlelkű kanonoktársa, Maszlaghy e tekintetben is segítségére jött azzal a gondolattal, hogy nem csupán az új székesegyház építői, hanem a régi dicsőséges, de a töröktől szét-dúlt székesegyház alkotói is nyerjenek emléket ott, a hol egykoron imádkoztak a régi székesegyház helyén. Maszlaghy a régi székesegyház XIV. századbéli helyreállítójának, a híres Telegdy Csanád érseknek emlékét akarta feleleveníteni. Így tehát arra határozták el magukat, hogy az esztergomi székesegyház oszlopcsarnokában a főajtó mellé jobbról és balról állítják fel e szobrokat. Így azután csakugyan megbízták Kiss Györgyöt, hogy a márványszobrokat faragja ki. Nagy Lajos szobrának költségeit 9110 koronát, Pór Antal vállalta magára és ő adta át Kiss művésznak Matejkó híres lengyel festőnek képét, hogy annak mintájára készítse a szobrot.

Mikor I. Lajos szobra készen volt (1909 május 7.), akkor Pór beállott azon szövetségbe, a mely az esztergom-belvárosi templom főoltárát akarta felékesíteni. Kedves emlék kötötte őt e templomhoz, hisz ott töltött lelkipásztori teendőkkel buzgón foglalkozva 9 esztendő. Magára vállalta tehát, hogy a főoltárra állítandó szentek képei közül Szent Erzsébetnek, a kedves, áldozatos magyar királynénak szobrát (800 korona) ő készíteti el.

De nem engedte, hogy mások őt a belvárosi kedves templom díszének emelésében felülmulják, s azért ugyancsak 1909-ben 8000 koronáért megrendelte Kiss György művésznél az ő védőszentjének, Szent Antalnak sósikói kőből faragott szobrát és ennek felállítását is megérte.

A ki a magyar művészet felvirágoztatásáért annyit áldozott, természetesen szívesen áldozott a tudományok előmozdítására is. Nem csupán a maga könyvtárára költött sokat, hanem a Magyar Tudományos Akadémia alaptőkéjét is gyarapította 1906-ban 8000 koronával, a Szent István Társulat tudományos és irodalmi osztályának tőkéjét pedig 1908-ban 5000 koronával.

De legtöbbet áldozott a magyar nemzet jövő nemzedékéért. 1907 október 20-án már átadott az esztergomi káptalannak 40.000 koronát egy Esztergomban építendő fiúárvaházra s ugyanakkor tett végrendeletében összegyűjtött vagyonának főcélját ekként jelöli meg:

»Hagyatékom általános örökösévé az Esztergomban felépítendő és nevemet viselendő fiúárvaházat rendelem el olyképpen, hogy ezen, az árvaházat megillető hagyatékomnak sem tőkájéhez, sem kamataihoz nyúlni mindaddig nem szabad, míg az összeg annyira nem szaporodik, hogy belőle 60 fiu számára alkalmas árvaházat is építhetnek, s ezenfelül az intézet fenntartásához szükséges alap is megmaradjon. Ezen árvaházra maradó hagyatékom kezelésére megkérem az esztergomi főszékesegyház káptalanát azzal, hogy keressen meg négy derék polgárt, a kik a főkáptalan által választandó kanonok elnöklete mellett (fenntartva a káptalan vetojogát) teljes hatalommal intézzék az árvaház ügyeit. Ők veendik fel a kath. és hazafias elvekben nevelendő árvákat is Esztergom város gyermekei közül. Azonban különös tekintettel legyenek szegény rokonaimra, még az esetben is, ha csak félárvák és nem esztergomi lakosok.«

Több mint 250.000 koronát tett le Pór Antal a nevelés czéljaira, a magyar nemzet oltárára s nemsokára talán fölhangzik a Pór-árvaház udvarán az atya helyett atyát talált gyermekek víg éneke és játéka s arra mint életét nemesen végzett férfit fog mosolyogni Pór Antal képe.

Ekként osztogatván idejét és vagyonát a tudomány, művészet és a jótékonyosság között, érte Pór Antalt Istennek hívó szózata. 1907-ben megérte aranymiséjét, 1909-ben még — bár utazni nem szeretett — jelen volt a Magyar Történelmi Társulat lipatómegyei kirándulásán és ifju kedvvel vezette a kutatásokat, sőt még 1911-ben is kirándult főesperestsége területére, Hont megyébe. Hatalmas, erős, kövér ember volt, úgy hogy ha megereztette hangját, — legalább Esztergomban így vélekedtek — leverte a főszékesegyház angyalszobraitól a port. Váratlanul jött tehát a gyász hír, hogy csekély rosszullét után Kisboldogasszony napján, 1911 szeptember 8-án visszaadta lelkét Teremtőjének.

Adjon a jó Isten a magyar nemzetnek sok olyan férfit, mint Pór Antal, mert ő bár idegen nemzet fájáról oltattatott át a magyar nemzet törzsökére, mégis nem csupán szívta e törzsöknek nedvét, hanem édes, hasznos gyümölcsöket is termett a magyar nemzetnek!

VI. kötet.	V. Opolzer Tivadar külső tagról. <i>Konkoly Miklós</i> tisz. tagtól	—	kor. 30 fill.	
	VI. Paúr Iván lev. tagról. <i>Hampel József</i> l. tagtól	—	» 50 »	
	VII. Pauer János l. tagról. Dr. <i>Ózobor Béla</i> l. tagtól	1	» 20 »	
	VIII. Heer Oszvald külső tagról. <i>Klein Gyula</i> l. tagtól	—	» 80 »	
	IX. Balogh Kálmán r. tagról. <i>Högyes Endre</i> r. tagtól	1	» 20 »	
	X. Pott Frigyes Ágoston k. tagról. <i>Pecz Vilmos</i> l. tagtól	—	» 40 »	
	XI. Danielik János t. tagról. <i>Szvorényi József</i> t. tagtól	—	» 60 »	
	XII. Apáthy István r. tagról. <i>Matlekovics Sándor</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	XIII. Rómer F. Flóris r. tagról. <i>Hampel J.</i> l. tagtól	1	» 20 »	
	XIV. Zsigmondy Vilmos l. tagról. <i>Péchy Antal</i> l. tagtól	—	» 50 »	
	XV. Rónay János Jácint r. tagról. <i>Pór Antal</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	VII. kötet.	I. Pesty Frigyes r. tagról. <i>Ortvay Tivadar</i> l. tagtól	—	» 30 »
		II. Gorové István t. tagról. <i>György Endre</i> l. tagtól	—	» 40 »
		III. Beöthy Leó l. tagról. <i>György Endre</i> l. tagtól	—	» 40 »
		IV. Jendrassik Jenő r. tagról. <i>Klug Nándor</i> l. tagtól	—	» 60 »
V. Rádzsa Rádzsendralála Mitra k. t.-ről. <i>Duka Tivadar</i> l. tagtól		—	» 80 »	
VI. Kacsokovics Lajos l. tagról. <i>Nagy Iván</i> r. tagtól		—	» 20 »	
VII. Ballagi Mór r. tagról. <i>Imre Sándor</i> r. tagtól		1	» — »	
VIII. Lenhossák József r. tagról. <i>Mihalkovics Géza</i> r. tagtól		—	» 90 »	
IX. Haán Lajos l. tagról. <i>Zsilinszky Mihály</i> l. tagtól		—	» 60 »	
VIII. kötet.	X. Keleti Károly r. tagról. <i>Jekelfalussy József</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	I. Szűcs István lev. tagról. <i>Ballagi Géza</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	II. Renan mint orientalista. <i>Goldziher Ignác</i> r. tagtól	2	» — »	
	III. Pančić József külső tagról. <i>Kanitz Ágost</i> l. tagtól	—	» 80 »	
	IV. Báró Kemény Gábor t. tagról. <i>György Endre</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	V. Wenzel Gusztáv r. tagról. <i>Vécsey Tamás</i> r. tagtól	1	» 50 »	
	VI. Sir Richard Owen k. tagról. <i>Margó Tivadar</i> t. tagtól	1	» — »	
	VII. Vajkay Károly l. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól	—	» 60 »	
	VIII. Grünwald Béla l. tagról. <i>Láng Lajos</i> r. tagtól	—	» 60 »	
	IX. Deák Farkas r. tagról. <i>Bárá Radvánszky Béla</i> t. tagtól	—	» 30 »	
	X. Szabó Károly r. tagról. <i>Szilágyi Sándor</i> r. tagtól	—	» 30 »	
	XI. Markuszovszky Lajos t. tagról. <i>Högyes Endre</i> r. tagtól	—	» 60 »	
IX. kötet.	XII. Roscher Vilmos k. tagról. <i>Kautz Gyula</i> r. tagtól	1	» 50 »	
	I. Cantù Caesar k. tagról. <i>Óváry Lipót</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	II. Dankó József lev. tagról. <i>Pór Antal</i> r. tagtól	—	» 60 »	
	III. Nagy Imre r. tagról. <i>Fejérpataky László</i> r. tagtól	—	» 50 »	
	IV. Ludwig K. F. V. k. tagról. <i>Klug Nándor</i> r. tagtól	—	» 60 »	
	V. Kronecker Lipót k. tagról. <i>Rados Gusztáv</i> l. tagtól	—	» 30 »	
	VI. Margó Tivadar t. tagról. <i>Entz Géza</i> r. tagtól	—	» 60 »	
	VII. Gneist Rudolf k. tagról. <i>Concha Győző</i> l. tagtól	—	» 80 »	
	VIII. Du Bois-Reymond E. k. tagról. <i>Thanhoffer L. r.</i> tagtól	—	» 60 »	
	IX. Xántus János l. tagról. <i>Mocsáry Sándor</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	X. Hazliinszky Frigyes r. tagról. <i>Mágócsy-Dietz S. l.</i> tagtól	—	» 80 »	
	XI. Finály Henrik l. tagról. <i>Márki Sándor</i> l. tagtól	1	» 20 »	
X. kötet.	XII. Török József és Antal Géza tagokról. <i>Högyes Endre</i> r. tagtól	—	» 60 »	
	I. Spencer Wells k. tagról. <i>Duka Tivadar</i> l. tagtól	—	» 30 »	
	II. Szathmáry György l. tagról. <i>Zsilinszky Mihály</i> r. tagtól	—	» 60 »	
	III. Gladstone W. E. k. tagról. <i>György Endre</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	IV. Ábel Jenő l. tagról. <i>Hegedűs István</i> l. tagtól	—	» 60 »	
	V. Horvát Boldizsár t. tagról. <i>Tóth Lőrincz</i> r. tagtól	1	» — »	
	VI. Nagy Iván r. tagról. <i>Márki Sándor</i> l. tagtól	—	» 40 »	
	VII. Mihalkovics Géza r. tagról. <i>Thanhoffer Lajos</i> r. tagtól	—	» 50 »	
	VIII. Pasteur Lajos k. tagról. <i>Högyes Endre</i> r. tagtól	1	» — »	
	IX. Capasso Bertalan k. tagról. <i>Óváry Lipót</i> l. tagtól	—	» 30 »	
	X. Jurányi Lajos r. tagról. <i>Mágócsy-Dietz Sándor</i> l. tagtól	1	» — »	
	XI. Bunsen Róbert k. tagról. <i>Than Károly</i> r. tagtól	1	» — »	
XI. kötet.	XII. Gr. Andrásy Manó l. tagról. <i>Br. Radvánszky Béla</i> t. tagtól	—	» 30 »	
	I. Domanovszky Endre l. tagról. <i>Alexander Bernát</i> l. tagtól	—	» 30 »	
	II. Hauer Ferencz k. tagról. <i>Böckh János</i> l. tagtól	1	» 20 »	
	III. Télfy Iván l. tagról. <i>Pecz Vilmos</i> l. tagtól	—	» 80 »	

XI. kötet.	IV. Szilágyi Sándor r. tagról. <i>Fraknoi Vilmos</i> r. tagtól	2 kor. — fill	
	V. Laufenaucr Károly l. tagról. <i>Ketty Károly</i> l. tagtól	— > 30 >	
	VI. Arneth Alfréd k. tagról. <i>Károlyi Árpád</i> l. tagtól	— > 40 >	
	VII. Hollós Jusztián l. tagról. <i>Fehér Ipoly</i> t. tagtól	— > 40 >	
	VIII. Jekelfalussy József r. tagról. <i>Vargha Gyula</i> l. tagtól	— > 40 >	
	IX. Fodor József r. tagról. <i>Högyes Endre</i> r. tagtól	— > 20 >	
	X. Horvát Árpád l. tagról. <i>Károlyi Árpád</i> r. tagtól	— > 40 >	
	XI. Halász Ignác l. tagról. <i>Szilasi Mór</i> l. tagtól	— > 40 >	
	XII. Tóth Lőrincz r. tagról. <i>Vécsey Tamás</i> r. tagtól	1 > — >	
	XII. kötet.	I. Taine Hippolyt k. tagról. <i>Alexander Bernát</i> l. tagtól	— > 60 >
		II. Heller Ágost r. tagról. <i>Fröhlich Izidor</i> r. tagtól	— > 60 >
		III. Kerékgyártó Árpád l. tagról. <i>Békefi Remig</i> l. tagtól	— > 60 >
IV. Plósz Pál l. tagról. <i>Lengyel Béla</i> r. tagtól		— > 30 >	
V. B. Balássy Ferencz l. tagról. <i>Szentkláray Jenő</i> l. tagtól		— > 80 >	
VI. Kondor Gusztáv k. tagról. <i>Kövesligethy Radó</i> l. tagtól		— > 60 >	
VII. Kronos Ferencz k. tagról. <i>Wertheimer Ede</i> l. tagtól		— > 30 >	
VIII. Bertrand Sándor k. tagról. <i>Wosinsky Mór</i> l. tagtól		— > 30 >	
IX. Torma Károly r. tagról. <i>Téglás Gábor</i> l. tagtól		— > 60 >	
X. Czobor Béla r. tagról. <i>Békefi Remig</i> l. tagtól		— > 80 >	
XI. Ráth Zoltán l. tagról. <i>Vargha Gyula</i> l. tagtól		— > 60 >	
XII. Szigeti József l. tagról. <i>Berczik Árpád</i> l. tagtól		— > 45 >	
XIII. kötet.	I. Mátyás Flórián r. tagról. <i>Békefi Remig</i> l. tagtól	— > 40 >	
	II. Pulszky Ágost l. tagról. <i>Concha Gyöző</i> r. tagtól	— > 80 >	
	III. Staub Mór l. tagról. <i>Mágócsy-Dietz S.</i> l. tagtól	— > 80 >	
	IV. Gróf Kuun Géza tiszt. és ig. tagról. <i>Goldziher I.</i> r. tagtól	— > 60 >	
	V. Br. Radvánszky Béla t. és ig. tagról. <i>Zsilinszky M.</i> r. tagtól	— > 60 >	
	VI. Fayer László lev. tagról. <i>Balogh Jenő</i> lev. tagtól	1 > — >	
	VII. Hoffmann Pál r. tagról. <i>Vécsey Tamás</i> r. tagtól	— > 30 >	
	VIII. Wosinsky Mór l. tagról. <i>Ortvay Tivadar</i> r. tagtól	1 > — >	
	IX. Reclus Elisée k. tagról. <i>Lóczy Lajos</i> r. tagtól	— > 80 >	
	X. Csaplár Benedek l. tagról. <i>Ortvay Tivadar</i> r. tagtól	1 > 20 >	
	XI. Schmidt Sándor l. tagról. <i>Schafarzik Ferencz</i> l. tagtól	— > 60 >	
	XII. Hegedüs Sándor r. tagról. <i>Nagy Ferencz</i> r. tagtól	— > 80 >	
XIV. kötet.	I. Bubicz Zsigmond t. tagról. <i>Ortvay Tivadar</i> r. tagtól	1 > 20 >	
	II. Sir William Thomson, lord Kelvin l. tagról. <i>Fröhlich Izidor</i> r. tagtól	1 > — >	
	III. Falk Miksa l. tagról. <i>Gaal Jenő</i> r. tagtól	— > 40 >	
	IV. Vadnai Károly r. tagról. <i>Berczik Árpád</i> r. tagtól	— > 40 >	
	V. Széchy Károly l. tagról. <i>Dézi Lajos</i> l. tagtól	— > 60 >	
	VI. Boissier Gaston k. tagról. <i>Csengeri János</i> l. tagtól	— > 60 >	
	VII. De Goeje M. és Barbier de Meynard k. tagokról. <i>Goldziher Ignác</i> r. tagtól	— > 60 >	
	VIII. Brusa Emil k. tagról. <i>Balogh Jenő</i> l. tagtól	— > 60 >	
	IX. Hógyes Endre r. tagról. <i>Tangl Ferencz</i> l. tagtól	— > 60 >	
	X. Liphay Sándor r. tagról. <i>Kherndl Antal</i> r. tagtól	— > 60 >	
	XI. Schenek István l. tagról. <i>Kosutány Tamás</i> l. tagtól	— > 30 >	
	XII. Kőváry László l. tagról. <i>Márki Sándor</i> l. tagtól	1 > — >	
XV. kötet.	I. Moissan Henrik k. tagról. <i>Lengyel Béla</i> r. tagtól	— > 40 >	
	II. Krumbacher Károly k. tagról. <i>Pecz Vilmos</i> r. tagtól	1 > 20 >	
	III. Gothard Jenő l. tagról. <i>Konkoly Miklós</i> t. tagtól	— > 40 >	
	IV. Knauz Nándor r. tagról. <i>Kollányi Ferencz</i> l. tagtól	2 > — >	
	V. Kautz Gyula ig. és r. tagról. <i>Földes Béla</i> r. tagtól	1 > — >	
	VI. Malagola Károly k. tagról. <i>Óváry Lipót</i> l. tagtól	— > 20 >	
	VII. Misteli Ferencz k. tagról. <i>Simonyi Zsigmond</i> r. tagtól	— > 80 >	
	VIII. Szarvas Gábor r. tagról. <i>Simonyi Zsigmond</i> r. tagtól	— > 60 >	
XVI. kötet.	IX. Huber Alfonz k. tagról. <i>Károlyi Árpád</i> r. tagtól	— > 80 >	
	X. Bartal Antal r. tagról. <i>Gyomlay Gyula</i> l. tagtól	1 > — >	
	I. Than Károly másodelnökről. <i>Ilosvai Lajos</i> r. tagtól	— > 80 >	
	II. Zeller Eduárd k. tagról. <i>Hornvánszky Gyula</i> l. tagtól	1 > 50 >	
III. Berthelot Marcellin k. tagról. <i>Ilosvai Lajos</i> r. tagtól	1 > — >		
IV. Pauler Gyula r. tagról. <i>Károlyi Árpád</i> r. tagtól	1 > — >		